

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

Warszawa, dnia 27 kwietnia 2018 r.

BADK.DPK.133.18.2018 WW

P9-09/18

Nr: 32633/6	Data wpływu petycji 22 lutego 2018 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 25 kwietnia 2018 r.

DZIAŁACZE OPOZYCJI NIEPODLEGŁOŚCIOWEJ

TEMAT

**PRAWO DO UWZGLĘDNIENIA OKRESÓW
SKŁADKOWYCH W WYMIARZE PODWÓJNYM
PRZY USTALANIU WYSOKOŚCI EMERYTURY**

WNOSZACY PETYCJE: petycja zbiorowa

Stowarzyszenie Walczących o Niepodległość 1956-89 z Warszawy.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w celu uwzględnienia przy ustalaniu wysokości emerytury w wymiarze podwójnym okresów składkowych z tytułu działalności niepodległościowej w latach 1956-89 lub represji z tego tytułu.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Autorzy petycji postulują aby uwzględniane były w wymiarze podwójnym okresy składkowe z tytułu działalności niepodległościowej w latach 1956-89 lub represji przy ustalaniu wysokości emerytury. Kwota kapitału początkowego oraz ponowne obliczenie wysokości emerytury lub renty, według postulowanych zasad, ma odbywać się na wniosek osoby zainteresowanej.

Katalog podmiotów wskazanych w petycji obejmuje osoby:

- osadzone w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania albo bez wyroku po 31 grudnia 1955 r. za działalność polityczną,
- świadczące pracę po 1956 r. na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 r.,
- niewykonujące pracy przed 31 lipca 1990 r. na wskutek represji politycznych,
- internowane na mocy art. 42 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

W petycji wnosi się, aby okresy osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia i internowania dla osób o statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub represjonowanego z powodów politycznych, mógł także potwierdzać Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 67 ust. 1 stanowi, że obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy tego zabezpieczenia określa ustawa.

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1383 ze zm.), dalej: FUS, określa warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych,

zasady ustalania ich wysokości oraz zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń.

Świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługują ubezpieczonym, jeżeli spełniają warunki do nabycia prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych FUS oraz członkom rodziny po ubezpieczonym albo po osobie uprawnionej (art. 2 ust. 1).

Przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty (art. 5 ust. 3) uwzględnia się w wymiarze podwójnym okresy:

- działalności kombatanckiej oraz działalności równorzędnej z tą działalnością i zaliczane do tej działalności oraz podlegania represjom wojennym i okresu powojennego,
- pracy przymusowej wykonywanej np.: na rzecz hitlerowskich Niemiec w okresie II wojny światowej; w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranu oraz batalionach budowlanych podczas służby wojskowej w Wojsku Polskim,
- osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania albo bez wyroku po 31 grudnia 1955 r. za działalność polityczną,
- internowania na podstawie dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Okresów powyższych nie zalicza się w wymiarze podwójnym przy ustalaniu wysokości świadczenia.

Przy ustalaniu prawa do emerytury według dotychczasowych zasad i obliczaniu jej wysokości uwzględnia się okresy składkowe (art. 6) i nieskładkowe (art. 7), przy czym okresy nieskładkowe uwzględnia się w wymiarze nieprzekraczającym jednej trzeciej udowodnionych okresów składkowych (art. 5 ust. 2).

Do okresów składkowych obejmujących zakres petycji zalicza się okresy:

- osadzenia w więzieniach oraz internowania (vide wyżej),
- świadczenia pracy po 1956 r. na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych, nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 r.,
- niewykonywania pracy przed 31 lipca 1990 r. na skutek represji politycznych,

Zasady ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent określają art. 15–23 ustawy. Podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub społeczne w kolejnych 10 latach kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek. Na wniosek ubezpieczonego podstawę wymiaru emerytury lub renty może stanowić przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne

lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe w okresie 20 lat kalendarzowych przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.

Nowelizacją ustawy z 4 września 2008 r. (Dz. U. Nr 192, poz. 1180) weszła w życie 1 stycznia 2009 r. – dodano do art. 15 ust. 2a, zgodnie z którym, jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy.

Sposób obliczania podstawy wymiaru emerytur i rent określa art. 15 ust. 4. W ostatecznym efekcie podstawa stanowi wynik pomnożenia wskaźnika wysokości tej podstawy przez kwotę bazową. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru nie może być wyższy niż 250%. Kwota bazowa to 100% przeciętnego wynagrodzenia pomniejszonego o składki na ubezpieczenia społeczne, określone w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych w poprzednim roku. Kwotę bazową ustala się corocznie i obowiązuje ona od 1 marca każdego roku do końca lutego następnego roku kalendarzowego.

Emerytura wynosi 24% kwoty bazowej oraz po 1,3% podstawy jej wymiaru za każdy rok składkowy oraz po 0,7% za każdy rok okresów nieskładkowych (art. 53).

Ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. (art. 24 ust. 1) przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn – bez względu na staż ubezpieczeniowy. Wskazany przepis zawiera wyjątki od zasady ogólnej, umożliwiające nabycie prawa do emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Dotyczy osób, które spełniają warunki do uzyskania wcześniejszej emerytury, emerytury: nauczycielskiej, kolejowej i górniczej oraz emerytury dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze.

Ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949 r. (art. 27) przysługuje emerytura, jeżeli łącznie spełnili następujące warunki: osiągnęli wiek emerytalny co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn oraz udowodnili 20 lat składkowych i nieskładkowych kobiety i 25 lat mężczyźni. Ubezpieczonym, którzy osiągnęli powszechny wiek emerytalny, ale nie posiadają wskazanego wyżej stażu ubezpieczenia, przysługuje emerytura, gdy udowodnią 15 lat składkowych kobiety i 20 lat mężczyźni (art. 28).

Okresy składkowe (osadzenia w więzieniach i innych miejscach odosobnienia, niewykonywania pracy z przyczyn politycznych i internowania) mogą być uwzględnione, gdy są udowodnione dokumentami (zaświadczeniami) lub wpisami w legitymacji ubezpieczeniowej, bądź uznane orzeczeniem sądu. Okresy osadzenia w więzieniach lub

innych miejscach odosobnienia na terytorium Polski na mocy skazania albo bez wyroku po 31 grudnia 1955 r. za działalność polityczną, na mocy wyroku – potwierdza prezes sądu okręgowego, a w przypadku osadzenia bez wyroku – Prezes Instytutu Pamięci Narodowej (art. 117 ust. 1 i 3). Okresy świadczenia pracy po 1956 r. na rzecz nielegalnych organizacji politycznych i związków zawodowych oraz pozostawania bez pracy z przyczyn politycznych mogą być udowodnione dokumentami lub zeznaniami świadków. Oceny dokonuje w decyzji Szef UdSKiOR zgodnie z ustawą kombatancką (art. 117 ust. 4).

Kapitał początkowy (art. 173 ust. 1) ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy przed 1 stycznia 1999 r. opłacali składki lub za których opłacali płatnicy składek. Stanowi on odzwierciedlenie składek na ubezpieczenia społeczne odprowadzanych przed ich indywidualnym ewidencjonowaniem na koncie ubezpieczonego. Kapitał ten oblicza się według zasad określonych w art. 174, jego kwota zależy od wymiaru okresów składkowych i nieskładkowych sprzed 1 stycznia 1999 r., podstawy wymiaru, współczynnika „p”, który służy do obliczenia tzw. części socjalnej.

PRACE LEGISLACYJNE:

W Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych 13.08.2017 r. złożono petycję w sprawie zmiany ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w odniesieniu do działaczy opozycji antykomunistycznej oraz represjonowanych z przyczyn politycznych w latach 1956-1990. Szef UdSKiOR nie uwzględnił żądania petycji. W odpowiedzi przekazał m.in., że Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 22.08.2017 r. negatywnie rozpatrzył petycję stowarzyszenia zrzeszającego działaczy opozycji antykomunistycznej. W petycji postulowano, aby w przypadku okresów represji lub świadczenia pracy na rzecz organizacji nielegalnych jako podstawę wymiaru składek przy ustalaniu wysokości emerytury przyjmować kwotę minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w tych okresach. Resort nie dostrzegł zasadności postulowanych zmian, a stanowisko to wiąże Urząd, który podlega Ministrowi Rodziny Pracy i Polityki Społecznej.

Szef Urzędu argumentował m.in., że analiza postulatu petycji (art. 15 ust. 2a ustawy emerytalnej – stan prawny petycji) wskazuje, że przepis ten nie odnosi się do ogółu ubezpieczonych, a do tych przypadków, w których mimo udowodnienia pozostawania w stosunku pracy nie można ustalić podstawy wymiaru składek. Nie stosuje się go także do każdego okresu składkowego, a do sytuacji, gdy składki odprowadzano z przychodów z pracy. Przesłanką tego przepisu nie jest uzupełnienie każdego okresu, za który nie opłacono składki, a zabezpieczenie sytuacji pracowników, którzy mimo opłacania składek nie są w stanie udowodnić ich wysokości. Resort podkreślił, że świadczenia wypłacane

z systemu ubezpieczeń społecznych pozostają w ścisłej relacji do opłaconych składek. Nie można przyjmować do podstawy wymiaru emerytury i renty oraz kapitału początkowego fikcyjnie ustalonych kwot podstawy wymiaru składek za okresy nie objęte ubezpieczeniem społecznym, tylko dlatego, że dla ustalenia stażu ubezpieczeniowego, uznaje się je za składkowe. Wskazane w petycji okresy działalności opozycyjnej i represji są uznawane za składkowe, jednak nie wiązały się one z podleganiem ubezpieczeniom społecznym i opłacaniem składek.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 690) reguluje m.in. zasady nabywania statusu działacza opozycji lub osoby represjonowanej z powodów politycznych oraz przyznawania świadczenia i pomocy pieniężnej.

Status działacza opozycji lub represjonowanego przysługuje osobie:

- która nie była pracownikiem, funkcjonariuszem lub żołnierzem organów bezpieczeństwa państwa, chyba że przedłoży dowody, że przed 31 lipca 1990 r., bez wiedzy przełożonych, czynnie wspierała osoby lub organizacje działające na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce i,

- co do której w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nie zachowały się dokumenty wytworzone przez nią lub przy jej udziale, w ramach czynności wykonywanych w charakterze tajnego informatora lub pomocnika przy operacyjnym zdobywaniu informacji przez organy bezpieczeństwa państwa.

Status działacza opozycji lub represjonowanego potwierdza, w decyzji administracyjnej, Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych po stwierdzeniu przez Prezesa IPN, iż ubiegający się o ten status spełnia warunki określone w ustawie. Działaczowi opozycji lub represjonowanemu, którym potwierdzono status, na ich wniosek, przysługuje prawo do świadczenia i pomocy pieniężnej na mocy decyzji.

INFORMACJE DODATKOWE:

Interpelacja nr 18196 do ministra rodziny, pracy i polityki społecznej w sprawie rent i emerytur osób represjonowanych. Resort w odpowiedzi z 16.01.2018 r. stwierdził m.in., że ustawa o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych przyznaje szczególny status osobom, które w latach 1956-1990

angażowały się w działalność antykomunistyczną oraz podlegały represjom.

Ministerstwo podkreśliło, że (nowelizacja ustawy z dnia 8 czerwca 2017 r. - Dz. U. z 2017 r. poz. 1386), rozszerzyła katalog uprawnień osobom o potwierdzonym statusie. Posiadają oni prawo do comiesięcznego, świadczenia pieniężnego (w 2018 r. - 414,72 zł). Mogą uzyskać jednorazową lub okresową pomoc pieniężną w trudnej sytuacji materialnej lub zdarzeniach losowych. Mają możliwość skorzystania poza kolejnością ze świadczeń opieki zdrowotnej i usług farmaceutycznych w aptekach, ambulatoryjnego leczenia specjalistycznego bez konieczności skierowania. Przysługuje im pierwszeństwo do środowiskowej opieki socjalnej, w tym miejsca w domu pomocy społecznej.

Nowelizacją wprowadzono zmiany zgodnie z którymi, okresy internowania lub osadzenia w więzieniach uznawane są za okresy składkowe, uwzględniane w wymiarze podwójnym przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty. Resort stwierdził, że okresy składkowe to okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Ustawa wprowadza wyjątki od tej zasady i przewiduje kwalifikowanie jako składkowych, okresów za które składka nie była opłacana, jednak z uwagi na swój charakter, na takie uwzględnienie zasługują. Do nich należą m.in. okresy związane z działalnością opozycyjną.

Ponadto, zmiana dotyczy głównie urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. (stary system emerytalny), którzy mają prawo do emerytury w wieku emerytalnym przy stażu - 15 lat składkowych i nieskładkowych dla kobiet i 20 lat dla mężczyzn. Dla osób, które nie mają stażu ubezpieczeniowego, uwzględnienie tych okresów w wymiarze podwójnym może spowodować nabycie prawa do świadczenia. Urodzeni po 31 grudnia 1948 r., nabywają prawo do emerytury w nowym systemie emerytalnym - warunkiem prawa do świadczenia jest osiągnięcie wieku emerytalnego i posiadanie jakiegokolwiek stażu ubezpieczeniowego.

Obowiązujące regulacje nie przewidują uwzględnienia okresów internowania lub osadzenia w więzieniach lub innych miejscach odosobnienia za działalność polityczną w wymiarze podwójnym przy ustalaniu wysokości emerytury lub renty.

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz